Farvel og goddag til epidemiloven

(*Kronikken herunder blev udgivet i Jysk Fynske Medier, Erhverv+ den 14. januar 202*1)

Epidemiloven har der været forhandlet om blandt Folketingets partier. Dens fulde navn er ”lov om foranstaltninger mod smitsomme og andre overførbare sygdomme”. Den nuværende lovgivning kan føres tilbage til 1915, og en generel lovgivning vedrørende smitsomme sygdomme kan føres helt tilbage til Christian den IV’s pestforordning fra 1625.

Og selvfølgelig har myndighederne længe inden da grebet ind mod diverse epidemier, for dem har vi haft en del af. Tænk blot på pesten, kopper, kolera, den spanske syge, polio og tuberkulose.

Med hjemmel til lidt af hvert
Det er den gældende epidemilov, der giver sundhedsministeren (der aktuelt også er ældreminister) mulighed for at lave alle de indgreb, der er sket i løbet af 2020. Disse indgreb har bl.a. omfattet begrænsning af forsamlingsfriheden (maksimum antal), oplysningspligt (f.eks. kontaktopsporing), lukning af butikker og institutioner samt meldepligt for læger. Ministeren kan også anvende tvang mht. isolation, indlæggelse og vaccination.

Det er meget vide beføjelser at overlade til en minister, der dermed kan indføre sådanne tiltag uden konkret at sikre sig et folketingsflertal. En del af disse beføjelser fik ministeren først i 2020. Hvor epidemiloven i perioden fra 2009 til 2019 blev ændret en enkelt gang, blev den ændret to gange i løbet af 2020, og bemyndigelserne i loven blev udnyttet til at udstede ikke mindre end 47 bekendtgørelser.

Solnedgang
Men hvorfor egentlig forhandle om en ny epidemilov? Det skyldes en særlig ophørsklausul, der stammer fra en ændringslov fra marts 2020. Heri står, at epidemiloven ophæves den 1. marts 2021. Ikke bare ændringsloven med dens øgede beføjelser – hele epidemiloven ophæves. Sker det, uden at et flertal i Folketinget har vedtaget en ny lov eller f.eks. udskudt ophørstidspunktet, står regeringen uden hjemmel til at fortsætte de eksisterende tiltag til begrænsning af smittespredningen.

En sådan ophørsklausul betegnes som en solnedgangsklausul efter den engelsksprogede betegnelse ”sunset clause”. Den slags anvendes sjældent i dansk lovgivning, og når de anvendes, er det kun de skærpede tiltag, som klausulen anvendes på. Den anvendelsesform er brugt på andre COVID-19-tiltag. Egentlig var der ingen grund til, at hele epidemiloven skulle ophæves på en bestemt dato. Lovgiver kunne have valgt blot at ophæve de særlige ændringer, der blev lavet i anledning af COVID-19. Ville Folketinget sikre sig, at hele loven med tilhørende bekendtgørelser blev taget op til generel revision, kunne man i stedet have indsat en evalueringsklausul, hvorefter loven efter en given periode skulle tages op til fornyet overvejelse.

Måske var solnedgangsklausulen et udtryk for hastværk? I al fald blev den pågældende ændringslov vedtaget efter en særlig hasteprocedure. 1. behandling, 2. behandling, tillægsbetænkning og tredjebehandling – al sammen blev gennemført den 12. marts, på én og samme dag.

En ny lov på vej
Men der er faktisk en ny epidemilov på vej. I slutningen af september blev et foreløbigt forslag til en ny epidemilov sendt i høring. Høringsfristen udløb i begyndelsen af november.

Efter det, der kom frem om høringssvarene, var der kritik af de vidtgående beføjelser, der skulle tillægges sundhedsministeren i den nye lov. Mere parlamentarisk kontrol blev efterlyst. Og det var vide beføjelser, forslaget ville tillægge ministeren. Der er ikke tale om, at de skærpede beføjelser, som ministeren i løbet af 2020 har fået, skulle rulles tilbage.

Den 18. december 2020 blev der indgået et bredt politisk forlig (en såkaldt stemmeaftale) om en fremtidig epidemilov. Forliget var relativt bredt med regeringen (Socialdemokratiet), Venstre, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Liberal Alliance, Alternativet og Susanne Zimmer (udenfor partigrupperne).

Den 22. december 2020 blev der så fremsat et officielt lovforslag (L134). Samtidig blev lovforslaget sendt i høring med svarfrist den 15. januar. Den 19. januar er det planen, at forslaget skal førstebehandles i Folketinget. I alt 214 sider fylder lovforslaget og de tilhørende bemærkninger. Forslaget indeholder omfattende indgrebsmuligheder. Der overlades også en del til myndighederne. 35 bemyndigelser for ministeren og Sundhedsstyrelsen til at fastsætte nærmere regler om forskellige forhold, indeholder lovforslaget. Hertil kommer diverse bemyndigelser til andre ministre og politi. Lovforslaget indeholder velkendte indgrebsmuligheder over for den enkelte, herunder tvangsmæssig undersøgelse, indlæggelse, behandling og isolation. På det mere samfundsmæssige plan kan adgangen til at forsamles, til at benytte offentlige lokaliteter (kollektiv transport, skoler mv.) og private lokaliteter (butikker mv.) reguleres.

Dog påkalder fire elementer sig særligt opmærksomhed. Høringsudkastets forslag om hjemmel til tvangsvaccinering er bortfaldet. Der kommer en særlig vetoret for et folketingsudvalg, som ministeren ofte er tvunget til at spørge (øget parlamentarisk kontrol med regeringen). Domstolskontrollen med tvangsindgreb (f.eks. tvangsindlæggelse) er bevaret. Den ville det også være svært at komme uden om pga. en særlig grundlovsbeskyttelse. Endelig er forholdet om erstatning for f.eks. midlertidig lukning af butikker mv. ikke afklaret endnu. Det afventer en arbejdsgruppe under Erhvervsministeriet. Én ting er dog sikker, der bliver ikke tale om en egentlig erstatning for det konkrete tab. I stedet bliver der tale om en kompensation, der således bliver politisk fastsat.

Og hvad kommer til at ske?
Med stemmeaftalen må vi forvente, at lovforslaget bliver vedtaget – med eller uden mindre ændringer. Det vil trods alt være uhensigtsmæssigt, hvis landet i marts måned 2021 skulle stå uden mulighed for at opretholde smittebegrænsende tiltag.

Et alternativ til en ny lov havde været at udskyde ophævelsesdatoen. Så ville den nuværende epidemilov køre videre. Det er en løsning, som regeringen tilsyneladende ønsker at tage i brug i anden sammenhæng. I december 2020 blev der således sendt et forslag i høring om at udskyde ophævelsesdatoen for strafskærpelse for COVID-19-relaterede forbrydelser fra 1. marts 2021 til 1. januar 2022.

Men ét spørgsmål synes vi at have fået et vist svar på: Hvor indgribende tiltag skal en sundhedsminister bemyndiges til at kunne foretage uden Folketingets samtykke? I den afvejning gør enhver regering klogt i at huske, at de bemyndigelser, en regering har skrabet sammen i egen regeringstid, arves af oppositionen, når de kommer til magten. Og netop her er man kommet frem til en konstruktion med tvungen forelæggelse for et folketingsudvalg med vetoret. Måske var det en konstruktion, der med fordel også kunne anvendes på andre politikområder.

Professor Bent Ole Gram Mortensen